

Format de citation

Pánek, Jaroslav: Rezension über: Stephan Flemmig, Zwischen dem Reich und Ostmitteleuropa. Die Beziehungen von Jagiellonen, Wettinern und dem Deutschen Orden (1386–1526), Leipzig: Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, 2019, in: Český časopis historický, 2022, 3/4, S. 872-875, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/eb95300af2844a5c80dfa1ef09b2870d>

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées. Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

otázky (snad s výjimkou subsidií jednotlivých komend), i když i to, co nám poskytuje, vrhá určitější světlo na johanitskou každodennost ve střední Evropě (např. intenzita písemné komunikace, ale i osobního nasazení). Skoro se také nabízí otázka porovnání komend s komendami západními. To je ale vize budoucnosti.

Ivan Hlaváček

Stephan FLEMMIG

Zwischen dem Reich und Ostmitteleuropa. Die Beziehungen von Jagiellonen, Wettinern und dem Deutschen Orden (1386–1526)

(= Quellen und Forschungen zu sächsischen und mitteldeutschen Geschichte, Band 44)

Leipzig – Stuttgart, Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig – Franz Steiner Verlag 2019, 706 s., ISBN 978-3-515-12309-9.

Pokud je tematika jagellonské dynastie zahrnována do českých dějin na přelomu pozdního středověku a raného novověku, děje se tak zpravidla v prostorovém vymezení českého, polsko-litevského a uherského státu, popřípadě s přihlédnutím k rakouským dědičným zemím. Rozsáhlá monografie Stephana Flemmiga, která vznikla původně jako habilitační spis na Univerzitě Friedricha Schillera v Jeně (2017), nabízí jinou perspektivu, směřující především k severoněmeckému prostoru, kde se po staletí protínaly nebo střetaly zájmy Polského království, saských Wettinů a Řádu německých rytířů.

Stephan Flemmig, profesor durynských dějin na univerzitě v Jeně, se kromě užší vnitroněmecké zemské tematiky už delší čas zabývá také mezinárodními vztahy ve středovýchodní Evropě a svým výzkumem církevní historie a zvláště rozpravou o žebrevých řádech se přiblížil i bohemikální tematice.¹ Hlavním směrem jeho přeshraničních výzkumů je však Polsko, na jehož archivních fondech (samozřejmě vedle převládajících německých a částečně rakouských archivů) založil svou monografii.

V početném seznamu publikací mají významné zastoupení polští autoři (Krzysztof Baczkowski, Marian Biskup a další). Velkými syntézami, monografiemi nebo články je však reprezentována také česká literatura, ať již v německém překladu či v originálu. Jestliže v úvaze o stavu příslušné literatury Flemmig soudí, že česká

1 Stephan FLEMMIG, *Die Bettelorden im hochmittelalterlichen Böhmen und Mähren (1226–1346)*, Jenaer mediävistische Vorträge 7, Stuttgart 2018.

historiografie – zejména pokud jde o tematiku mezistátních vztahů – je ve zpracování jagellonské doby podstatně chudší než v dílech o době husitské, má pravdu. Mackovo čtyřsvazkové dílo o jagellonské době² pokládá autor v tomto směru za „überhaupt nur summarisch“ (s. 33) a považuje za nutné vracet se k německému zpracování Dějin Františka Palackého.³ Je však překvapivé, že zcela opomenul VI. svazek Velkých dějin zemí Koruny české Petra Čorneje⁴ a Kalousovu biografii Matyáše Korvína.⁵

Flemmigova kniha je – kromě úvodu, vstupní kapitoly, závěru, bibliografie a rejstříků – přehledně rozčleněna do sedmi chronologicky řazených oddílů, které jsou vymezeny vládou jednotlivých polských králů; tato poněkud tradicionalistická periodizace je však opodstatněna autorovým personalistickým přístupem k pojetí mezistátních vztahů. Je to vlastně první pokus osvětlit vztahy hornosasko-durynského regionu k jagellonskému soustátí a zároveň ke konkurenčnímu řádovému státu Německých rytířů. Autor připouští, že německá historiografie dlouhodobě podceňovala význam jagellonské dynastie v evropských dějinách 14.–16. století, a pokud se k nim v posledních desetiletích obracela, pak dost jednostranně se zřetelem ke kulturní historii.

Záměrem S. Flemmiga se naopak stalo zpracování politických vztahů Wettinů, Jagellonců a Německých rytířů v kontextu evropské politiky, vytvářené i dalšími dynastiemi (včetně Lucemburků a Habsburků), papežskou kurií, západoevropskými říšiemi, osmanskou expanzí a vzestupem moskevské Rusi. To vše chronologicky vymezil korunovací Vladislava II. Jagiella a vznikem polsko-litevské personální unie (1386) na jedné straně a proměnou řádového území ve světský luteránský stát (1526) na straně druhé.

Vlastní výklad je věnován velmi podrobné rekonstrukci „vnější politiky“ (auswärtige Politik) či „vnějšímu jednání“ (auswärtiges Handeln), neboť Flemmig sdílí názor, že pojem „zahraniční politika“ (Außenpolitik) vystihuje až situaci novověkého státu. Jde tedy o panovnická setkání, poselstva, jednání vyslanců, audience, obdarování a jiné formy reprezentace, písemnou komunikaci, zpravodajství a špionáž, z hlediska forem pak zejména o smlouvy, spojení, násilné projevy a zprostředkování v konfliktech.

2 Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích*, I–IV, Praha 1992–1999.

3 František PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen*, III–V, Prag 1845–1867.

4 Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, VI (1437–1526)*, Praha – Litomyšl 2007.

5 Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uberský a český král*, České Budějovice 2009.

Flemmig sleduje vzestup někdejšího pohanského litevského rodu Jagellonců do postavení celoevropsky významné dynastie, která se významně podílela na utváření státně politického vývoje středovýchodní Evropy od konce 15. do první čtvrtiny 16. století. Zaměřuje se zejména na soupeření s Řádem německých rytířů, Lucemburky, Habsburky a Matyášem Korvínem, přičemž tyto konflikty se protínaly se zájmy saských Wettinů. Dokládá těsné svazky a zájmové propojení Wettinů s děním ve středovýchodní Evropě. Sleduje návaznost těchto konfliktů, které se z velké části týkaly vlády nad Východním Pruskem a nad zeměmi České koruny.

Ačkoli je výklad soustředěn především na panovníky a jejich dvorské či diplomatické zázemí, bere na vědomí také nástup nových mocenských činitelů, jimiž byly stavovské reprezentace českých, polských a uherských zemí, poměrně dobře informované o zahraniční politice; naproti tomu konstatuje, že stavy ve wettinských zemích nebyly na „východní“ politice Saska zvláště zainteresovány. Pro Wettiny bylo důležitější zápolení v česko-polsko-uherském prostoru než ve východních Prusech. Zvláště blízká jim zůstávala tematika severních zemí České koruny – Slezska a Lužice.

Cenný je rozbor dynamiky a sociálního zázemí zahraničních kontaktů. Zatímco wettinští vévodové a řádoví velmistři cestovali do jagellonských a dalších partnerských zemí, Jagellonci se do Saska či Durynska nevydávali. Navazování a provoz zahraničních kontaktů měli na starost početní vyslanci či poslové, jimiž se stávali dvořané, učenci, studenti, vojáci nebo kupci. Jejich obecným komunikačním nástrojem zůstávala latina, i když přicházely v úvahu také národní jazyky.

Třebaže české země nevystupují ani v názvu, ani v podtitulu knihy, jsou (prostřednictvím svých panovníků) ve Flemmigově výkladu takřka všudypřítomné. Zde lze zmínit jen některé tematické okruhy: politika Zikmunda Lucemburského vůči Polsku a Řádu německých rytířů, husitská revoluce (ačkoli autor vychází z německého vydání velké Šmahelovy syntézy,⁶ drží se označení „husitské hnutí“ – hussitische Bewegung), jagellonská politika vůči husitským Čechům, zápas o Českou korunu v letech 1437–1438 (právě ten, spolu s počínajícím jagellonsko-habsburským soupeřením, pokládá za určující faktor ve vztazích Jagellonců a Wettinů), wettinská kandidatura na český trůn a volební porážka Viléma III. Saského Jiřím z Poděbrad roku 1471. Velmi podrobné je pojednání o „české otázce“ v letech 1467–1479 a o boji Matyáše Korvína o český trůn, ale značná pozornost se soustřeďuje také na vztahy Vladislava II. Jagellonského k Wettinům, na spor o český kurfiřtský hlas při volbě Maxmiliána I. římským králem roku 1486 a na konec vlády

6 František ŠMAHEL, *Die Hussitische Revolution*, I–III, Hannover 2002.

Jagellonců v českých zemích. Flemmigovi neuniklo ani specifické téma česko-saských vztahů – česká zahraniční léna (feuda extra curtem).

Kniha se soustřeďuje především na politické a diplomatické dějiny středověchodní Evropy, programově však vytváří základní rámec i pro výzkum v dalších oblastech vzájemných vztahů hospodářských (především obchodních a finančních), kulturních a intelektuálních. Těžiště Flemmigova výzkumu je v rekonstrukci vzájemných osobních kontaktů mezi panovníky (a jejich dvory). Srovnává ovšem dvě mocenským dosahem nesusměřitelné dynastie, což také vyjadřuje v kapitolách, jež zahajují jednotlivé oddíly: *Jagellonci v Evropě* a *Wettinové v Říši*. Mocenský vliv, a tedy i dosah politických zájmů odpovídal na jedné straně evropské, na druhé straně pak jen regionální dynastii.

Flemmigova monografie rekonstruuje převážně známé události, ale na základě nových pramenů a odlišně kladených otázek odhaluje jejich dopad a odezvu v prostředí severoněmeckých teritoriálních států. Má však obecnější význam i v tom smyslu, že v teoretické rovině přináší vlastní pohled na diskutovaný pojem *Ostmitteleuropa* (v pojetí blízkém Winfriedu Eberhardovi) a na konstituování středověkých národů (*nationes*), států a multinacionálních říší v česko-polsko-uherském prostoru.

Jaroslav Pánek

Vladimír RŮŽEK

Dvě (propedeutické) studie ze starší české a evropské heraldiky

I. Česká panovnická a šlechtická reprezentace v knihách erbů, armoriálech a rolích do konce Václava IV.

II. Úřad krále erbů Ruwieren, Václav Lucemburský a Brabantský, heroldi, jejich postavení a funkce

Praha, Supplementum Sborníku archivních prací 3/2021, ročník LXXI, 424 s., 71 obr., ISSN 0036-5246.

Evropskými i domácími znakovými soubory a erbovníky se Vladimír Růžek zabývá několik desetiletí. Jeho dvoudílná monografie tak představuje shrnutí a rozvinutí jeho dosavadních výzkumů. Na domácím poli jde o dílo zásadní povahy, v mnoha ohledech objektivní a inspirativní. Současně také propedeutické, jak je vyznačeno i v názvu, neboť přináší úvod do speciálně zaměřeného výzkumu a seznamuje s výsledky rozvinutého zahraničního bádání. Předem je vhodné rovněž uvést, že ruko-